

GYAKORLÓ-PÓGYMÁSÁSI
KÖNYVTÁRA

Előfizetési díj:

Negyedévre ... 2 kor.
Félévre ... 4 kor.
Égész évre ... 8 kor.

Egyes szám 40 fill.

Megjelen havonként
kétszer.

HERKULES

SZERKESZTIK:

PORZSOLT JENŐ.

PORZSOLT KÁLMÁN.

Szerkesztőség:
IX., Ferencz-körut
31. szám, I. emKiadóhivatal:
VIII., József-körut 43.
szám, földsz.

Az Achilles Sport-Egylet,
Aradi Korcsolyázó-Egylet,
Budapesti polgári lövészegyes.,
Budapesti Torna-Club,
Beregszászi Korcsolyázó-Egylet,
Bpesti hegyvidéki Turista-Egyl.,
Budapesti Torna-Egylet,
Délvidéki Kerékpár-Egylet,
Debreczeni Korcsolyázó-Egylet,
Debreczeni Torna-Egylet,
Fővárosi Vivó-Club,
Érsekújv. Vivó- s Torna-Egyes.,
Győri Csónakázó-Egyesület,
Gyöngyösi Korcsolyázó-Egylet,
Kassai Korcsolyázó-Egylet,
Kassai Tornázó- és Vivó-Egyes.,
Kolozsvári Athletikai Club,

Kolozsvári Korcsolyázó-Egylet,
Körmendi Athletikai Club,
Kunstmártoni Csón.-Korcs.-Egyl.,
Lévai Torna- és Vivó-Egylet,
Lőcsei Korcsolyázó-Egylet,
Lőcsei Vivó- és Torna-Egyesület,
Magy. Testgyakorlók Köre,
Márm.-szigeti ifj. Torna-Egylet,
Magyar Uszó-Egylet,
Maros-Vásárhelyi Torna-Egylet,
Magyar-Óvári Torna- s Vivó-Egyl.,
Maros-Vásárhelyi Kerékpár-Egylet,
Maros-Vásárhelyi Korcs.-Egyl.,
N.-Bányai Torna- és Korcs.-Egyl.,
Nagy-Ényedi Korcsolyázó-Egylet,
Nagy-Kanizsai Torna-Egylet,
Nagy-Kállói Korcsolyázó-Egylet,

Nemzeti Hajós-Egylet,
Neptun Bpesti, Evező-Egylet,
O-Becsei Kerékpár-Egyes.,
O-Budai Torna-Egylet,
Pécsi Athletikai Club,
Pápai Korcsolya-Egylet,
Pozsonyi Torna-Egylet,
Privigyei Korcs.-Egylet,
Rimaszombati Korcs.-Egylet,
Quarnero Csónakázó-Egylet,
Sátoraljaújhegyi Korcs.-Egylet,
Selmeczi Akad. Athléta Club,
Soproni Korcsolyázó-Egylet,
Soproni ev. főgymn. testgy. Köre,
Sportkedvelők Köre,
Szabadkai Sport-Egylet,
Szabadkai Torna-Egylet,

Szarvasi Korcsolyázó-Kör,
Szatmár-Németi torna és vivó-egyl.,
Szegedi Csónakázó-Egylet,
Szegedi Korcsolyázó-Egylet,
Szegedi Torna-Egylet,
Székely-Udvarhelyi Korcs.-Egylet.,
Székesfehérvári Korcs.-Egylet,
Szegedi Kerékpár-Egyesület,
Szászvárosi Athletika Club,
Szolnoki Korcsolyázó-Egylet,
Temesvári Korcsolyázó-Egylet,
Torontáli Korcs.- és Hajós-Egylet
Torontáli Athletikai Club,
Tordai Korcsolyázó-Egylet,
Ujvidéki Kerékpár-Egyesület,
Veszprémi Torna-Egyesület,
Zombolyai Athletikai Club

HIVATALOS KÖZLÖNYE.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter ő nagyméltósága 47,020. számú rendeletével ajánlja e lapot Magyarország összes tanintézetének.

Tanulók utazása.

Azt akartam czimül írni, hogy a tanulók gyaloglása, de biz rögtön eszembe ötlött, hogy ma erről írni már épen nem időszerű. Az én ifjúkoromban, igaz harmincz-harminczöt évvel ezelőtt, még nagyon rendén volt a tanulóknak vakációi gyaloglása. Jó magam is szép országunknak felét gyalog jártam be. Ma azonban az országutakon a vándorlegényeknek is csak a legkétségesebb fajtát látjuk.

Sokat emlegetjük az iskolában a nagy Széchenyi és Wesselényi külföldi gyaloglását, de alig akad évente egy-egy tanuló ki példájukon okulna.

Számoljunk tehát az idők változásával és az igények finomodásával, s lássuk, ha nem gyalog, hát más módon miképen lehetne a tanulóssággal hazája beutazását megkedveltetni.

Azzal előre is tisztában kell lennünk, hogy a dolgot nem bizhatjuk a szülőkre, mert az ügy fontossága megérdemli az iskola és az állam érdeklődését s különben is a szülők maguk e dologban keveset tehetnek. Mert elsősorban arról kell gondoskodni, hogy különösen a bennlakással berendezett iskolák, ugy a fővárosban, mint vidéken, bocsássanak a diákszallók számára pár szobát. Ez alig kerülne valamibe s a dolgot minjárt nagyban előre vinné. Manapság már a házaló éjjeliszállást kérő gyalogolás nem mehet a városokban, még falun inkább. De a tanulók

is szégyenlősebbek ma már, s nem igen térnek be a paphoz, kántorhoz, tanítóhoz. És ezek a régi kedves diáklátók sem a régiek már.

Szóval ma már szervezni kell a tanulók utazását. Ebben a dologban a diákszallók berendezése után a legsürgősebb volna a vasuti utazásnak könnyebbé tétele. Mert helytelennek tartjuk, hogy a tanulók szülők vagyoni állásának tekintetbevétele nélkül mindenki egyforma kedvezményt kap. Intézkedni kellene, hogy a tandíjmentes tanulók az eddigi kedvezményeken túl még olcsóbban utazhassanak.

Az iskolák vezetői formális utlevelet állítsanak ki az utazni szándékozó tanulóknak, melynek felmutatása mellett a vasuton nyerjék meg a kedvezményt. Mert a nagy szünidőben hol verődik össze 10 tanuló és vezető tanár, hogy a a vasuti kedvezményt élvezhessék.

Az iskola feladata volna ugy év végén a tanulók figyelmét felhívni az utazásra, sőt kitanítani őket az okos utazásra. Figyelmeztetni kellene őket egyes szép vidékekre, meg kellene őket tanítani az utazás módjára, az étkezésre, esetlegesen balesetekre, stb.

Az utazási terveket bizonyosan szívesen megcsinálják a turista egyletek s az iskolának térképvázlattal rendelkezésre bocsátják. Ezeket a terveket, a mellékelt költségvetéssel az iskolák függeszszék fel a folyosókra, hogy a tanulók egész év alatt láthassák és tervezgethessék nyári utazásukat.

Azonban már az eddig közlöttek is meggyőződtek bennünket arról, hogy ez az ügy úgy magától meg nem indul és nem is megy; ide legalább egy egész embernek lelkes munkájára van szükségünk. Ennek az embernek állást kell adni ilyen munkakörrel, mert ma már ingyen munkára ne számítsunk. A sokszor sürgetett tornafelügyelői állások szervezésével nem kellene megfélekedezni ezen teendőkről sem.

Fontos dolog a tanulók utazása, lehet érte valamit tenni államilag is. Az ifjak az utazásban önállóságot, erkölcsi bátorságot, jobb modort nyernek és megismerik és ismerve jobban megszeretik hazájukat.

— 0 —

Athletikánk tavaszi szezonja.

A tavaszi atletikai félév befejezte után nem lesz tán érdektelen röviden visszapillantani az elmúlt eseményekre. A gyors egymásutánban lezajó versenyek közt úgy sincs elég idő a bírálgatásra és megfontolásra, s így főleg a most kezdődő holt idény alkalmas a mult tanulságainak levonására. A most zárult tavaszi félévben nyolcz fővárosi és két vidéki sportegyesület rendezett nyílt atletikai számokkal bíró versenyeket. Hiányzott ezuttal a fontosabb versenyek közül a B. E. A. C. rendesen magas nivón álló tavaszi viadala; egyáltalában ez az agilis és népes egyesület az idén ugyszólván csakis Kozla személyében összpontosul, többi versenyzői már nem szerepelnek.

A többi egyesületek a következő sorrendben rendezték versenyeket:

máj.	3-án a Postások	5 atletikai számmal.
„	16-án a Bp. Sp. Cl.	7 „ „
„	21-én a Budai T. E.	4 „ „
„	31-én a Torna-Szövetség	2 „ „
jun.	7-én a M. A. C.	7 „ „
„	7-én a Sportvilág	3 „ „
„	11-én az Athletikai Szöv.	8 „ „
„	14-én a Pozsonyi T. E.	4 „ „
„	21-én a M. U. E.	8 „ „
„	27-én az Aradi A. C.	7 „ „

összesen 10 egyesület 55 atletikai számmal.

Ezenkívül atletikánk résztvettek Prágában a Deut. Sport Club, a Sparta, Slavia és a Sport Favorit versenyein, melyeken összesen 16 győzelmet arattak, köztük 8 bajnokságban. A hazai 56 atletikai versenyszám közül csak egy jutott külföldre, a M. A. C. versenyén a rudugrás, melyet a Slavia tagja, Jan Karlinsky vitt el. A többi 54 versenyszám mind magyar versenyzőknek jutott, a mihez hozzáadva a Prágában nyert 16 versenyt, összesen 70 első díj jutott e félévben atletikainknak, ezek között 12 belföldi és 8 külföldi bajnokság.

Az egyesületek közül az idén is a M. A. C. és a M. U. E. játszanak vezető szerepet. Mig a többi egyesületek majdnem kizárólag egy-egy „star” sikereire szoritkoznak, addig a két említett egyesületnek egész versenyző gárdája van s még több elsőrendű erő kidőlése sem teszi tönkre sportéletüket. A legjobban látszott ez az idén a M. A. C.-nál. Az utóbbi években Koppán, Brédl és Kauser vitték legtöbbször diadalra a sárgacsillagos kék dresszt. Koppán 100 yardra, $\frac{1}{4}$ angol mértföldre és távolugrásra egyaránt elsőrangú erő volt; Brédl hosszútávon, Kauser rudugrásban hazai ellenfelektől verhetetlenek voltak. Koppánt katonai szolgálata, Brédlt és Kausert betegségük akadályozta a versenyzésben, de a M. A. C. reményteljes fiatal gárdája sikerrel állított helyettük tartalékot. Mező 100 yardon és távolugrásra nemcsak hogy pótolja Koppánt, de tul is tett rajta, ugyanigy Wetzel kitünő negyedangolos futónak bizonyult. Szilberleitner nem léphet még Kauser nyomába rekordok tekintetében, de azért mégis ő a legjobb magyar rudugró. Csak Brédl helyett nem volt a M. A. C.-nak jó távfutója s ez az oka, hogy a M. U. E. valamivel jobb eredményt ért el a tavaszi szezonban.

A M. U. E.-t is több nagy veszteség érte: kitünő magasugrója Dános, külföldön tartózkodik s csakis a bajnokságra jött haza; távfutói közül Bodor más egyesületbe lépett, Gillemot pedig letört, de itt is a fiatal gárda sikerrel helyettesítette a régi kipróbált erőket: Nagy József méltó utóda Gillemotnak és Bodornak, Kázár pedig sokat ígérő módon kezdte meg rudugrási karrierjét.

A legfényesebb szerep a tavasszal a már említett két fiatal bajnoknak: Nagy Józsefnek és Mező Bélának jutott.

Nagy József a mult években mint másodrendű távfutó volt ismeretes, mint a ki az elsőrendű erőkkal, Brédllal, Gillemotnal és Bodorral szemben nem birt érvényesülni. Az idén pedig győzelemről győzelemre siet; nemcsak azért, mert a fent említettek nem versenyeznek, hanem abszolút jóságánál fogva, hisz oly kiváló időket ér el, hogy joggal sorolhatjuk őt a jövő hőse közé, akiktől még sokat, az eddigienél is jobbat várhatunk. Nem kevesebb, mint 14 versenyt nyert, köztük 6 bajnokságot: idehaza $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$ és 1 angol mértföldön, Csehországban 1000 méterre, $\frac{1}{2}$ és 1 angol mértföldre. Negyed angol mértföldön $54\frac{1}{5}$, 1 mértföldön $4'48\frac{3}{5}$ voltak legjobb idői hazai hiteles mérések szerint. A Prágában mért időhöz nincs bizalmunk.

Mező 8 versenyt nyert, közte 3 bajnokságot; itthon a 100 yardot és a távolugrást, Prágában pedig a 220 yardos bajnokságot. Legjobb ideje 100 yardra $10^{\frac{3}{10}}$ volt, a mit két ízben is elért, mig távolugrásban 6'76 méterrel continentális rekordot tart.

Ugyancsak ő a rekorder 220 yardon és a hármas ugrásban is.

Sokat ígérő ifju erő még Wetzel is, ki csak most kezdve a versenyzést, máris 6 győzelmet aratott, két

bajnokságot is nyerve. Tőle joggal várhatjuk a 1/4 mért-földes rekord megjavítását. Főelőnye óriási energiája, melyhez legfeljebb még a Schuberté hasonlítható. Ez utóbbi az idén nincs formája tetőpontján, úgy szintén Helmich sem, a ki most őszig pihen.

Az alábbiakban összeállítottuk a július 15-ig lefolyt versenyek statisztikáját. Megjegyezzük, hogy csakis a nyílt egyéni versenyeket vettük számba. Nem szerepelnek tehát sem a csapatversenyek, sem az összetett versenyek, valamint az a két versenyszám sem, melyek a Torna-Szövetség versenyén kizárólag vidéki versenyzők részére voltak fentartva.

Győztes athleták.

	győzött	ebből	bajnokság
Nagy J. (MUE)	14		6
Mező B. (MAC)	8		3
Wetzel Gy. (MAC)	6		2
Helmich M. (OTE)	5		1
Schubert E. (MUE)	5		1
Kozla A. (BEAC)	3		1
Nirnsee Gy. (PTE)	3		1
Fóthy N. (AAC)	2		2
Kovács N. (BTE)	2		1
Szilberleitner F. (MAC)	2		1
Penninger G. (MUE)	2		—
Sorgo M. (BTE)	2		—
Wagner R. (BTE)	2		—
Dános Á. (MUE)	1		1
Coray (BTC)	1		—
Gabrowitz E. (Postás)	1		—
Gerster K. (MAC)	1		—
Hevesi (BSC)	1		—
Karlinsky J. (Sparta)	1		—
Kazár E. (MUE)	1		—
Krausz (Typografia)	1		—
Manglitz F. (FTC)	1		—
Meleghy (BSC)	1		—
Missuray (Postás)	1		—
Polgár (MFC)	1		—
Sáfrány (MFC)	1		—
Telkes (BSC)	1		—
Veres S. (MAC)	1		—

28 athléta 71 győzelem 20 bajnokság.

Egyesületek szerint:

	5 versenyzővel	23 győzelem	ebből	8 bajnok.
MUE	5			6
MAC	5	18	"	6
BTE	3	6	"	1
OTE	1	5	"	1
BEAC	1	3	"	1
MFC	3	3	"	—
BSC	3	3	"	—
AAC	1	2	"	2
PTE	1	2	"	1
BPSE	2	2	"	—
BTC	1	1	"	—

FTC	1 versenyzővel	1 győzelem	ebből	— bajnok.
Slavia	1	1	"	—
Typografia	1	1	"	—

14 egyesület 29 versenyző, 71 győzelem, ebből 20 bajnok.

Megjegyzendő, hogy ez utóbbi kimutatásban 29 díjat nyert versenyző van kimutatva, míg az előbbiben csak 28. Ezen eltérés onnan ered, hogy Nirnsee úgy a M. F. C. mint a P. T. E. színeiben versenyzett s az utóbbi statisztikában két helyen szerepel. Végül álljanak még itt az egyes versenynemekben az athletikai szövetség által elismert legjobb idei eredmények, összehasonlítva az országos rekordokkal.

	1903-ban legjobb eredmény	orsz. rekord
100 yardra	Mező B. 10 ³ / ₁₀ mp.	10 ³ / ₁₀
220 "	Mező B. 23 ⁴ / ₅ "	23 ⁴ / ₅
1/4 mfd.	Nagy J. 54 ¹ / ₅ "	52 ¹ / ₅
1 "	Nagy J. 4'48 ³ / ₅ mp.	4'45 ¹ / ₅
2 "	Nagy J. 10'38 ³ / ₅ "	10'38 ³ / ₅
120 yard gát	Kovács N. 17 ² / ₅ "	17 ² / ₅
magasugrás	Dános Á. 169 cm.	181 cm.
távolugrás	Mező B. 676 cm.	676 "
rudugrás	Karlinsky J. 312 cm.	336 "
súlydobás	Kozla A. 1262 "	1264 "
diszkoszvetés	Fóthy N. 4180 "	4180 "

A mint ezekből látható, csakis a magasugrás és rudugrás eredményei voltak gyengék, míg a többiek igazán kiválóknak mondhatók, a mit már az is bizonyít, hogy most tavasszal 5 új országos rekord éretett el.

Nemz. S.

Széchenyi és a testi nevelés.

Imre Sándortól.

(Folytatás.)

Sokkal előbb másutt sem voltak. A testgyakorlást és az ifjúsági játékokat Guts Muts teremtette meg újra (1878)* s igazi élete ennek csak 1811-ben indult meg Fr. Ludwig Jahn-nal Németországban. Széchenyi nem sokkal azután, 1819-ben írja naplójába az ide illő sorokat s mindenütt következetesen hangsúlyozza a test fontosságát a szellem mellett. Következetes abban is, hogy gondolatainak és tetteinek folytonos összefüggésében a testi erőt a szellemi erő támaszának tartja abban az esetben, ha e kettő helyes arányban van kifejlődve.

A testi nevelést hangoztató kívánság tehát sem általában, sem hazánkban nem volt újság, de új volt, ma is szokatlan a hely, a honnan ez újból felhangzott akkor, mikor a kívánságot megvalósító mozgalom Európa haladottabb országaiban is alig hogy megindult. Még ma sem multa idejét Széchenyi véleményére hivat-

* Burgerstein und Netolitzky i. m. 760.

koznunk. Akárhányszor halatszanak hangok, melyek a testi nevelés fontosságának kiemelését az uralkodó áramlattal szemben szükségesnek tartják, a szellemi képzés egyoldalúsága jóformán csak papiroson szünt meg. Terjed, de még sem terjedt el a test okos ápolásának szükségérzete, a testgyakorlás nem általános foglalkozása mindnyájunknak, csupán az iskolai ifjúság óráit szaporító nyüg sokak előtt. Még mindig joggal lehet az elmúlt időknek felrónunk, hogy a szellemet kizárólagosan művelték, a testet rendszeresen elhanyagolták s nem csupán az orvosok fedezik fel ennek következeit. Szükséges még ma is erősítenünk annak tudatát, hogy „a testi épségre, a lehető legjobb kifejlődésre épen úgy nevelni kell az ifjúságot, mint a lelki tökéletesedésre, hogy az előbbinek ép úgy megvannak a maga szigorú feltételei, el nem hanyagolható szükségletei, mint az utóbbinak.“¹ Fajunk magatartását, nemesítését okszerűen csupán a szellem ápolásától nem várhatjuk s Széchenyi e cél felé igyekezve helyesen vetette alapul a test gondozását, mert felismerte, hogy ez a nemzeti érdek s ezzel a testi nevelést beillesztette a nemzetnevelés rendszerébe.

A megítélésben nem haladja meg a szakemberek mai felfogása sem. A nemzeti feladaton kívül a nevelés egész folyamában is Széchenyi nézetével megegyező helyet jelölnek ki a testi nevelésnek orvosok és hivatásos paedagogusok egyaránt. Szerinte az ad jelentőséget a testnek, hogy „abban horgonyoz a kedély“, a lélek; a test egészségétől függ a szellemé. Netolitzky² az egyes emberek egészséges, egyenletes testi és szellemi fejlődését a kor szükségletének mondja, a testi fejlődést és erősödést a szellemi fejlődés egyik alapjának. Felméri szerint³ a testi nevelés főfeladata, hogy az érzékeket és izmokat az agy és az idegrendszer kész szolgálivá tegye, mert nélkülök hiányos lenne az elme nevelése. Megegyezik mindez Rousseau felfogásával.⁴ „Az okoskodási képesség csak azon erőttöbblettel fejlődik ki, mely az önfentartásra szükséges erőből fennmarad. Ha tehát növendékek értelmességét akarjátok növelni, előbb a testi erőt növeljétek. Folytonos testgyakorlatokat tétessetek vele; markossá és egészségessé kell őt tennetek, hogy értelmes és okos lehessen.“

Mivel így Széchenyi a test ápolását nem célnak, hanem a szellemi művelődés alapjának és segítségének tartja, természetesen nem esik abba a tulságba, hogy a testi erő kifejlesztését egyoldaluan hangoztassa. Nem is a test erejét hangsulyozza, hanem az egészséget, a test minden részének nyugodtságot biztosító állapotát. Érdekes, hogy az angolokért csaknem rajongó Széchenyi véleménye egész mivoltában megegyezik egy franciaival; sokszor ismételt, de szokása szerint egészen ki

nem fejtett nézetének az akarat nevelése szempontjából tudományos fejtegetését találjuk Payot könyvében, s eredményül azt, hogy az egészségnek a boldogságra rendkívül nagy hatása van; az egészség jutalom a test ápolásáért és feltétele az életben minden másnak, a sikernek, boldogságnak is.

Széchenyi gondolkozásának Payot rendszeres fejtegetéseivel való rokonsága a testi és szellemi nevelés viszonyának a megítélésében is látható,² de meglepő különösen a testi erő egyoldalú fejlesztésének elítélésében. Tapasztalhatjuk elégszer, hogy kiváló testi erejű emberek szellemi tekintetben korántsem állanak annyira elől, s ilyen tapasztalás mondata Széchenyivel is, hogy az erő tulságos kifejlesztése szellemi munkákra nem hat jótékonyan s közönségesnél mélyebben eszmélők a test szerfeletti erősítését azért tartják veszélyesnek, mert hátráltatja a lélek kifejlődését. Payot ezt a tételt akkor állítja fel, mikor a francia nevelésnek angol mintára alakítását tárgyalja.

Nem szereti, hogy az egészséget összetévesztik az izomerővel, melylyei pedig a test ellenálló képessége semmi összefüggésben sincs, mert a vásári athleták lehetnek gyenge egészségűek s némely szobában ülő, közepes izomu ember lehet vasegységű. Az athletai erőt inkább kerülünk kell, semmint keresnünk. Ez csak igen erős gyakorlással fejlődik, az ilyen gyakorlatok pedig határozottan gyengítenek. Lehetetlen egymás mellett testi és szellemi erőfeszítéseket folytatni. Az angolok athlétaságát bámulva nem kell elfelejteni, hogy az így nevelő néhány nagy angol iskola ifjúsága más nemzetek sportembereivel hasonlítandó össze. Wilkie Collins és Matthew Arnold tekintélyére hivatkozik Payot, mikor az angoloknál divatos testi nevelést elítéli. Mivel — ugymond — a test és az agyvelő nincs egymástól elzárva, mindaz elveszett a szellemi munkára nézve, a mit erőltetett mozgással feleslegesen kiadunk; az emberi nagy győzelmeket nem az izmok döntenek el, hanem a felfedezések, termékeny gondolatok, nagy érzések, s ötszáz földmunkás izmait s az összes sportemberektől a felesleges részt oda lehetne adni egy Pasteur, Ampère vagy Malebranche hatalmas eszéért. Tulsággal tulságot vetve egybe, többre becsüli a középkor Aquinói Tamást, Montaignet, Rabelaist nevelő iskoláit annál, a melyikből hatalmas evezők kerülnek ki. A testi nyers erőt az értelem hova-tovább helyettesíti gépekkel.³

E megjegyzések érdekesen egészítik ki Széchenyi véleményét. Azt hisszük azonban, hogy Payotnak talán az angolok ellen elfogult vélekedésében Széchenyi nem osztoznék egészen: ebben is a helyes középuton jár,

¹ Dr. Imre József, Az ifjúság testi nevelése az iskolában. — Bp. Szemle, 68. köt. 165. I.

² I. m. 755

³ Felméri, Neveléstudomány, 131.

⁴ Rousseau Emil. Ford. Füredi I—II. kiadás 121.

¹ Német fordításban: Die Erziehung des Willens. 199, 192. — Még az egyes mozzanatok (életmód, táplálkozás stb.) is egybevágóak Sz. szavaival. A testgyakorlásnak az akaratra való hatását fejtegeti Imre József is i. h.

² Payot i. m. 292. „A test gyakorlása közvetlenül, magában elemi iskolája az akaratnak“.

³ Payot i. m. 202—207.

nem fejleszti a testet az értelem rovására, de annyira mégis elismeri a jogosultságát, a mennyire a szellemi épség ezen alapul. Mindketten arra az eredményre vezetik az olvasót és velők gondolkozót, hogy az embernek földi rendeltetése szerint azt a részét kell különösen gondoznia, a melyik a többi teremtményektől megkülönbözteti, minden egyéb csak ennek az eszköze s mint eszköz érdemel feltétlen gondozást. Széchenyi felfogását mindig jobban megerősíti és igazolja az a hova-tovább elterjedő s határozottabbá váló érzés, hogy az iskolai testgyakorlásnak nem szabad athletai mutatóványokból, egyoldalú erőgyakorlatokból állania hanem a test és szellem arányos, egységes fejlesztése közben a gyakorlatoknak a test edzését kell szolgálniok.

Kiemeli Széchenyi a testi nevelés, a test ápolása közben érvényesülő erkölcsi mozzanatokot. Az „ép testben ép lélek” mellett szép testben szép lelket keres, a testi szépség becsülését nemes felfogással a lelki szépség, fenköltés szeretetéből következteti. Az erkölcsi és jellembeli előnyöket senki sem vitatja el a test művelésétől s a mit Széchenyi az egyoldalú szellemi nevelés okozta félszagségről, a test elhanyagolásáról mond, ott találjuk a testi nevelésről szóló legújabb munkákban is. „A test gyakorlásának nemcsak egészségügyi, hanem erkölcsi jelentősége is van. Egyoldalú szellemi nevelés rendszeresen elhanyagolja az ember külsejét; a gyermek mozdulata félszeg és ügyetlen lesz és az is marad, gyakran egész életében s a társas érintkezésben zavaró és nyomasztó elfogultságot okoz az illetőnek. Az embernek már ifju korában tagjai szabad használására kell szoknia. A testgyakorlás nemcsak egészséges, hanem kellemes szórakozás is szellemi megerősítés után s elevenséget, határozottságot, lélekjelenléte és személyes bátorságot fejleszt ki.”²

A testi nevelésre tartozó nézeteiben Széchenyi a mai viszonyok között is sok aggodalmat és tétovázást okozó kérdéseket érint. Maga a test nevelése nem lehet többé vita tárgya. Módja azonban kétséges. Megindultunk egy uton, remélhetően nem vissz a Széchenyi elítélte egyoldalú erőfejlesztéshez. Féltő, hogy a kedvet sem teszi általánossá. A játékok egészséges rendszere ezen majd segíthet.

Az egészségtan tanításáról még sokat beszélnek ezután, mert nálunk ez még csak most hatol be általánosan a nép rétegébe, most igazítva el jól ennek a tanítását, még ezután látszik meg csak az eredmény.

A nemi élet dolgában való tájékoztatás, felvilágosítás — vagy bárhogyan nevezzük is — aligha valószínűleg hamar a sok reményből csak valamit is, akármilyen hamar kezdünk hozzá. Mindnyájan látjuk a változás akadályait, melyeket némely erről tanakodó egymás mellé rak s a laza társadalmi felfogást még

nem tartjuk olyan nagy bajnak, mint a mi ezt főképen előidézte és javítani nem engedi: „A kor irodalmának mondhatjuk nagyobb része, a nemi élet dicsőítésre.”¹ Voltaképpen lealázása; az eredmény legalább minden bizonynyal az. Senki sem hitegeti magát valami fényes eredménnyel ezen a téren, de azt a hitet sem veheti el tőlünk senki, hogy a javításra szükség van. Először csak egy iskola tegye meg a magáét egy nemzedék felnevelése közben, a következővel bizonyára könnyebben boldogul. A kizárás a már hibázót talán-talán észreteríti, de aligha győzi meg teljesen a hiba lényegéről. Társait pedig csak nagyobb óvatosságra serkenti. Mindez csak erősíti bennünk Széchenyi eljárásának alapjában való helyeslését, de azt is igazolja, hogy az idejében való tájékoztatásnak nem szabad kitanításnak lennie, hanem az általános erkölcsi érzék erősítésére kell irányulnia: találnia kell az iskolának olyan alkalmat, illetőleg meg kell ragadni az önként kínálkozó természetrajzi oktatást, hogy az emberi faj fenmaradása módját és feltételeit a tanulókkal megértesse.

E baj „a művelt ifjak között bizonyosan csökkenne, ha idejében felvilágosítanák őket; a hamis álszemérem, mely e dologról hallani sem akar, nem tűntetheti el a föld színéről a tényeket.”²

Széchenyi felfogása e tekintetben előbb jár, mint ama nevelőkké, a kik egyszerű tiltással³ s utólagosan gyógyító vagy éppen csak büntető eszközökkel megelégszenek.⁴

Minden gondolata egy célra irányul: fajunk megtartására és nemesítésére, a testi s lelki szebbítésére. Ez megadja tetteihez, eszméihez a szükséges magyarázatot, a testi nevelés feladatát, egyéni és nemzeti fontosságát még jellemzik e szavai (Önismeret 257): „Egészségtől viruló egyénnél csak az egészséges család, ennél az egészséges község gyönyörűbb; az egészséges nemzet mennyekbe ragadó tünemény! Egészségre kell törekednie minden jobb embernek magára és másokra nézve”.

A katonai kiképzés az iskolákban és a lövészet terjesztése.⁵

Irta: *Guillaume Árpád* vezérkari testületbeli százados.

Jelige: Gondolj merészet.

Pályadíjat nyert pályamű.

A Ludovika Akadémia Közlönye 1902. évi január havi füzetében közzétett pályázati hirdetés 2. pontjára.

Források: I. A „statisztikai évköny” utolsó évfolyamai.

¹ Payot i. m. 242.

² Burgerstein und Netolitzky i. m. 750.

³ Szilasy i. m. I. 56—60

⁴ Rousseau és Széchenyi között egyezség van az óvoszerekben. R. szerint (Emil id ford. 621) a fiatal embernek vagy szeretnie kell, vagy fajtalanzkodnia; Sz. ugy szeretné intézni az ifjak dolgát, hogy szeressenek bele igazán valakibe, a ki «difficile Schönheit». (Napló III. 4., 51.) Ugyancsak a tiszta szeretetet említi fel dr. Fritz Schultze, Ueber geschlechtliche Sittlichkeit. Leipzig 1898.

⁵ A fenti cikk közreadásával nem célja a szerkesztőségünknek minden irányban kész tervezetet nyújtani, hanem csupán a kérdés megvitatását kezdeményezni. A szerkesztőség.

¹ Imre József i. m. 186.

² A cikknek az itt következő egészségtanra vonatkozó részét ez alka lommal nem közöljük, csak befejezését Szerk.

2. Elemi isk. tanító és tanító-képzésünk fejlődése. Sebestyéni Gyula 1896.

3. A felsőbb oktatásügy Magyarországon. 1896.

4. A polgári isk. tanító- és tanítónőképzés. 1896.

5. A felső nép- és polg. iskolai oktatás. dr. Kovács János. 1896.

6. Heerwesen von Oberst Karl Binder. 1895.

7. Az országos törvénytár megfelelő törvény-czikkei; hadiiskolai szervezéstani táblázatok és jegyzetek; bel- és külföldi politikai és szaklapok idevágó közleményei, továbbá az E.-4 (Tornautasítás) E.-5 (Gyalogsági gyakorlati szabályzat) és E.-8 (Lőutasítás a m. kir. honvédség részére) szolgálati könyvek és az ismétlőfegyverek berendezésére és használatára kiadott Utasítások.

Bevezetés.

Ezen két tárgy a szerző nézete szerint majdnem elválaszthatatlan; így tehát azt e tanulmányban párhuzamosan veszi tekintetbe.

Hogy valami gyakorlat által elérhető legyen, arra mindenekelőtt alkalmat kell nyújtani. Azonkívül a gyakorlat jellege mindig a gyakorló korához mért legyen; így tehát sok katonai írónak azon nézete, hogy az ifjuság katonai előképzése senmi esetre játék számba ne menjen, csak föltételesen osztható; a modern pedagógia egyik fővíványa éppen az, hogy a gyermeket, a serdülő ifjut félig játszva tanítja és az így elért szép eredmény egy nyomatékos kifogás az említett nézet ellen. A gyermek játékanak komoly alapja van.¹ És a játszva megtanultat a serdülő kedély legjobban megőrzi; hisz apáink is versben tanulták a görög és latin nyelvtani szabályokat és azokat még ma is elmondják.

A művelt és jómódu körök ifjúságánál a tanulmány tárgy aránylag könnyen lesz keresztülvihető és meghonosítható; a gyermekember különféle olvasmányok által felcsigázott képzelőtehetsége és kalandvágya szívesen beleviszi őt a neki rendesen oly kedves és mégis oly idegen szervezet közelébe, melytől első játékszereit kölcsönzi; ez irányban a fiatalságot nem lesz szükséges nagyon buzdítani; buzdul az magától a katonaságért, mint azt egykor magunkon is tapasztaltuk.

Másként áll azonban a dolog a középnél, mely a lakosság zömét képviseli, és mely a legtöbb hadkötelezettet adja. Annak sok esetben nagy nyűg a katonaság, éppen ezen körben a legszükségesebb és a legnagyobb nehézségekkel fog járni a katonai nevelés meghonosítása, pedig az ő érdekét pártfogolná legjobban az intézmény. Köznépünk előtt továbbá, kevés kivétellel, a lőfegyver majdnem ismeretlen; hozzá kell szoktatni a népet a fegyverhez, a melytől különböző okoknál fogva annyi nemzedéken át elszokott; különben is a lőfegyver népünknel talán sohasem örvendett népszerűségnek.

¹ Tiefer Ernst liegt im kindlichen Spiele.

Ezzel azonban nem akarom az általános fegyvergyezést firtatni; veszélyes dolog lenne ez a mai szocialisztikus és nemzetiségi hullámszokások idejében, mely mozgalmak ma már az eddig békés természetű polgári földmivelő és munkás osztályokra is kiterjesztették káros hatásukat, igyekezvén azokat a hagyományos és békés fejlődés útjáról az erőszak útjára terelni: a kisebbszerű okoktól, mint a gyakorabbi orvvadászattól, kihágásoktól gyilkosságoktól stb. eltekinve, melyek mindig a szabad fegyverviseléssel járnak; csak bő és olcsó alkalmat nyujtassék a fegyver gyakorlati használatára. Hogy miként képzelet ezt a szerző, azt később mutatja ki.

Mindenekelőtt a már más államoknál divó és a szakmába vágó intézményeket kell tekintbe vennünk.

A külállamok intézményei.

A külállamok régen foglalkoznak már e tárggyal. A vezérgondolat majdnem mindenütt ugyanegy: a fiatal nemzedéket mindenekelőtt testileg erősíteni; így karolták fel a tornát, a testedző sportokat: azonban csak kevés állam igyekezik azon főképen nemzetgazdaságilag üdvös célra, hogy katonai gyakorlatok, lövés és még talán lovaglás által már katonailag előképzett ifjúságot nyerjen védereje számára, miáltal, részben legalább, a tényleges szolgálati időtartama jelentékenyen csökkenthető volna.

Németországban az egyletek és egyesületek par excellence hazájában a tornászás, még pedig főképen a szertornászás, annyira ki van fejlődve, hogy ott közel 7000 tornaegylet 600.000 taggal működik; lőegylet: 6000 van és ezek az állam által $1\frac{1}{2}$ millió koronával segélyeztetnek. Megjegyzendő még, hogy Németország politikai jelentőségét és létét részben az ifjúsági egyletek (Burschenschaften, Landsmannschaften stb.) is köszöni, melyeknek tagjai az egyetem stb. elvégzése után is az egylettel élénk érintkezésben maradnak (Alte Herren); ezen társulatok néha durvának tetsző szokásai mint a „Paukereit“ (egy neme az ok nélküli párbajnak) katonailag mindenesetre előnyösöknek, a hidegvért, az öntudatot és erélyt fejlesztőknek mondhatók. Így tehát Németországban a katonai előképzés és a továbbképzés az egyletek kezében fekszik. A német kormány az igen népszerű és nagyszámú aggharczos-egyletek kapcsán fegyveres osztályokat állított fel: ugyanis minden ilyen egyletnek, tekintet nélkül a tagszámra, legkevesebb 12 és legfőlebb 20 lőfegyvert utalt ki, még pedig azon mintájút, mint a minőt a hadsereg használ. E fegyverek az aggharczos-egylet tulajdonát képezik és értök az egylet elnöke felelős; azok egyes személyek részére való kiadása föltétlenül tilos. Ezen lőfegyverekkel a lövészet szigorúan a hadsereg lőutasítása értelmében végeztetik; a löszert az állam önköltségi árban szolgáltatja az egyletnek, még pedig megszorítás nélkül. Ezen fegyveres osztály kitüntetés gyanánt oly tagok temetésénél, kik az ellenség előtt szolgáltak, a katonai szokások szerint

össztűzet köteles adni; mivel egyuttal a nem katonaviselt ifjuságnak is megengedik a belépést a harcsosegyletekbe, ezen módon elérik azt, hogy a fegyverisme a nép körében terjed, a nélkül, hogy a népet magát felfegyvereznék; egyben pedig emelik a harcsosegyletek népszerűségét és tekintélyét is.

Olaszországban az iskolai tornászáson kívül főképen a nemzeti lövészet intézménye van meghonosítva, még pedig 1882 óta, melynek fentartásához az állam körülbelül 1 millió koronával hozzájárul. A nemzeti lövészet nagyobb részét katonai (a mi népfelkelő intézményünknek megfelelő) hatóságok igazgatják; az egész a hadügyministeriumnak van alárendelve. A résztvevők három csoportra osztatnak: olyanokba, kik még nem védkötelesek, olyanokba, kik a védköteles korban állnak és végre olyanokba, kik már a védkötelezettségen átestek. A résztvevők a fegyvergyakorlatokra való bevonulásoknál jelentékeny előnyökben részesülnek; sőt önkéntes is csak oly egyén lehet, ki legalább két esztendeig vett részt a lövőgyakorlatokban és ezt hatósági bizonyítvánnyal is igazolni tudja. A lövészek olcsó áron fegyvert és töltényt kapnak az államtól, ugymint szabad menetjegyet a vasutakon, ha lövészethez utaznak; részökre díjlövészek is rendeztetnek, sőt még országos díjlövészetek is, igen nagy értékű díjakkal. Daczára mindezeknek úgy látszik, hogy az intézmény nem örvend valami nagy népszerűségnek és a benne résztvevők száma évről-évre csökken.

Oroszországban katonai gyakorlatok vannak felvéve a polgári iskolák részére szerkesztett tantervben; a kozákok gyermekei pedig már 10—13 éves korukban lovagolnak, még pedig szotnyákba egyesítve; a kormány lövegyetek alapítását tervezi.

Franciaország a katonai gyakorlatokat már a népoktatásnál is megköveteli; minden iskola 17—20 éves hallgatója egyszersmind katonailag kiképzendő. Régebben iskolás-zászlóaljokat alakítottak, melyek azonban be nem váltak és feloszlattak. Lövegyet 830 létezik; mivel a francia mindenben szereti a különlegességet, Viennenben egy tűzérési lövegyet is szerepel. Azonkívül katonai fennhatóság alatt álló lő- és tornaegyletek szerveztetnek, melyek pénzbeli segélyen, vasuti engedményeken és olcsó fegyver- és töltény-vételen kívül még azon előnyben is részesülnek, hogy katonai lövöldeket használhatnak és katonai oktatókat kapnak. A részvétel daczára a szép és értékes díjakkal ellátott díjlövészeteknek igen csekély, miről a francia lapok gyakran panaszkodnak.

A svájci köztársaság, melynek hadserege csak miliczia, a kiképzés sulyát az iskolákba helyezi. Három fokra osztja ezen kiképzést: a torna- és testgyakorlatokkal, — az első és második fokkal, — a 10—20 éves ifjuságot foglalkoztatja; harmadik foknak pedig az önkéntes lövészet tekintetik; a középiskolák részben tesztületileg vesznek részt az önkéntes lövészetben és mint

ilyenek „hadapród testületeknek“¹ neveztetnek. A lövegyleteket ezen kis állam egymillió koronával segélyezi és irántuk a nép nagy műveltsége és hajlamai folytán igen nagy az érdeklődés és az eredmény igen szép.

Az önkéntes lövészügy legutóbb megünnepelte 10 esztendő fennállását (1893 febr. 14-ike óta); a most meglevő 3300 lövegyet összesen 220.000 taggal bír, melyek közül 65.000 a kormány által kijelölt löszabványt elvégezte; most azon igyekeznek, hogy az egész lövészügyet egységessé tegyék, egy vezetőség alá helyezzék. A Svájc tehát az egyedüli ország, mely az ilyfajta intézmények feltétlen sikerével dicsekedhetik.

Angolország anyaországában a bur háberu szomorú tapasztalatai alapján a néppel a katonai pályát megkedveltetni akarják; azért a népiskolák ifjuságának nagy része már fiuzászlóaljokba² van szervezve, melyek egyenruházattal ellátva és apró, részben csak fából készült fegyverekkel felszerelve nagyobb szabású szemléknél, népünnepeknél stb. mint osztagok a katonaság oldalán lépnek fel és a díszmenetekben és elvonulásokban is részt vesznek. Az önkéntes csapatok pedig időnkint gyakorlatokra vonatnak össze; mennyire gyakoroltatik a lövés ez alkalommal, azt nem tudtam megállapítani. Időnként nagy részvétel és országos érdeklődés mellett díjlövészetek tartatnak, melyek eredményét a legnagyobb és legelterjedtebb ujságok is hozzák. Mint minden ilynemű dolgot, az angol közvélemény rögtön a lövészetet is a sport szempontjából karolta fel, mi az intézményt aránylag gyorsan teszi népszerűvé. A legénység azon lövészei, melyek kiválóbb eredményeket mutatnak fel, egy külön magasabbra szabott zsoldot kapnak, mi az egyes katonát is nagyobb igyekezetre serkenti.

Dániában az iskolában is gyakorolnak és sok a lövészegegyet; Svédországban a katonák részbeli elhelyezése a polgárságnál szokásos; ezen a mezei munkában való részvétel tekintetere alapozott és olcsó „Indelta“ rendszer folytán a nép a katonasággal közvetlen érintkezésben van, megtarolja szokását, vezényszavát, fegyverét ismerni, a mi a gyors kiképzésre természetesen szintén előnnyel jár.

Rómánia, Szerbia és Bulgáriában a tornászáson kívül alig történt még érvényesülő intézkedés e tárgyban, ámbár a nevezett országok országgyűlései ismétellen foglalkoztak vele. Törökországban természetesen semmi; a Limvidéken czéllövessel foglalkozó csapatinkat látva, azt jegyzé meg egy török tiszt: „Katonáinknak nem kell lövölde; eléggé gyakorolhatják magukat eleven czélokön“. Ezen megjegyzést különben az utóbbi maczedónia eseményei is igazolják.

Mivel a legutóbbi időben a búrok lövésének nagy hatása általános figyelmet és érdeklődést keltett, tekintsük meg azok intézményeit, melylyel ez eredményt elérték. Minden búr, mihelyt oly korba lépett, hogy fegy-

¹ Cadettencorps.

² Boy's Brigades

vert viselhetett, puska nélkül alig volt látható. A bür kormány, mikor a háboru kitörését sejtette (ha az újságoknak hitelt adhatunk, körülbelül két esztendővel annak kitörése előtt), minden fegyverfogható polgár számára naponként 20 (!) töltényt utalt volna ki; és aztán a kevésbbé lakott, sok helyütt kopár és sivár vidéken elég alkalom volt arra, hogy magukat a lövésben alaposan begyakorolják; sőt erre a célra tapasztaltabb férfiak vezetése alatt a fiatalabbakat osztagokba egyesítették. Ehhez jött még a háboru iránti lelkesedés és az általános elkeseredés is, mely gyakran ily helyzetben csodákat művel.

Monarchiánkban a tornászáson kívül csak régebben történt intézkedés a középiskolák ifjúságának katonai előképzésére; ez azonban nem vált be és már hatályon kívül helyeztetett; jelenleg csak Tirol és Voralberg népe, melynek ösztöne a lövészet iránt mindig élénk volt, az 1874. évben kiadott „Sshiesstandordnung“ alapján, állami támogatás mellett, gyakorolja a lövészetet.

Ha legalább 20 egyén a lövészet gyakorlása céljából egyletet alapít, ezt cs. kir. lövöldének nevezik, ha egy lőtérrel bir. Ezen lövöldék bizonyos előnyöket és kitüntetésekkel élveznek, melyek főképen a lőszer olcsó vételében és bizonyos külső jelvényekben állanak. Minden résztvevő legalább 16 esztendősen legyen, egy bizonyos (2—6 korona) díjat fizet be évenként a lövölde céljaira és legalább 3 lövészetben részt vevén évenként legalább is 30 lövést tenni köteles. A lövöldék többtagú előljárással bírnak, mely különös jogokkal, még büntetőjoggal is rendelkezik, a mennyiben pénzbüntetéseket szabhat ki és a tagokat kizárhatja. Az ország politikai és katonai beosztásához alkalmazkodva az országos lövészszázaljak állomásain főlovöldék vannak szervezve, míg a vidéken kerületi és községi lövöldék állanak fenn. A tagokat, ha 5 esztendeig kötelelességeiket mint „lövészek“ kifogástalanul teljesítették, a 4 (Landwehr) fegyvergyakorlattól mentik fel; ha még további 5 esztendőn át voltak az egyletek tagjai (összesen tehát 10 esztendeig), akkor az utolsó fegyvergyakorlattól is felmentetnek.

A lövészszázalparancsnokok a lövöldék előljárásságának tagjai.

Tirolban és Voralbargben, továbbá még a népfölkelők első két korévfolyamának tagjai is évenként két napon át képeztetnek ki a lövészetben.

A lövészetügy vezetését az országos kormány intézi; a kormányzót az országos főlovőszmester (Landes Oberst-Schützenmeister) cím illeti meg.

Mindazonáltal a résztvétel ezen egyletekben nem mondható valami tulnagynak.

Bécsben 1894 óta a népfölkelésre kötelező korba lépő (18—21 éves) ifjak számára az ottani lövész-egylet egy gyakorló-tanfolyamot tart fenn, melyhez az állomás lövöldéjét és oktató altiszteket enged át a bécsi katonai állomásparancsnokság. Legujabban Ausztriában azon gondolatot is propagálják, hogy az aggharcos-egyletek kapcsán, melyeknek Ausztriában a fegyverviselés tilos,

németországi mintára fegyveres osztályokat (bewaffnete Abtheilungen) állítsanak fel; ezen egyleteknek tagjai pedig a népfelkelő korosztályba érő fiatal emberek is lehetnének.

Mindezekből látni, hogy a legtöbb állam a katonai előképzést illetőleg az iskolákra, a lövészetet tekintve pedig az egyletekre fekteti a főszűlyt és ez irányban tett szervezeti intézkedései mindig a fennálló intézményekhez simulnak. Ennélfogva hazánk ilyenmü intézményeit, viszonyait kell tekintetbe vennünk és azokat az elérendő célul kijelölt eredménnyel összehasonlitanunk, mielőtt egy tárgyilagos (konkrét) javaslatot tehetnénk.

Az elérendő cél.

Mi legyen tehát az elérendő cél?

Ez már alapjában az egyes államok intézkedései felsorolása előtt hangsúlyozva volt.

Minden népfölkelésre kötelezett és később katonaköteles, illetve oly korba lépő ifjú, a melyben önként tehet katonai köteletségének eleget, a katonai kiképzés bizonyos elemeivel tisztában legyen; ilyenek a szabadgyakorlatok, a testtartás és menetelés, továbbá a legszükségesebb vezényszavak ismerete és végre a lövés alapelvei.

Ebből kifolyólag a katonai előképzés három szakaszba oszlana:

1. a testgyakorlatok oktatásába;
2. a katonai gyakorlatok oktatásába és
3. a lövészetben való kiképzésbe.

Az ilyképen fokozatosan előkészített elem azt a néhányat, a kinek nem volt alkalmá e dolgokat elsajátítani, mihamarább felszívna, magába felvennie; hogy ez így történik, azt gyakorlatilag azon ujonczokon tapasztalhatjuk, kik később vonulnak be és a kiknek kiképzése előrehaladott társaik folytonos példája által sokkal hamarabb befejezhető, mint a többi, csakis egymás között gyakorló ujonczoké. Természetesen itt a szám is határoz, mely nem engedi meg az egyessel való beható foglalkozást.

A kiképzésnek ezen foka tehát főképen gyalogsági követelményeknek, illetve az ujonczképzés legelemibb szükségleteinek felel meg: az így előkészített ifjú bizonyos ügyességet sajátított el, menetelni és löni tud. Mivel azonban az ujonczképzés első idénye, kivéve bizonyos vezényszavakat, minden fegyvernemnél nagyjából megegyezik, az említett dolgok ismerete minden ujoncznak előnyére válna; ez azon kiképzési fok, mely a kezdőnek a dolog szokatlansága folytán a legnagyobb nehézségeket okozza. Ez azon idény, melyben a föltétlen engedelmességre tanítják: annak elsajátítására, hogy a saját akaratát a hivatottabb akaratának alárendelni igen szép és szükséges dolog, de egyszersmind a legnehezebbje a hazafiúi kötelelességeknek.

Hogy célunkat elérhessük, mindenekelőtt nevelő intézményeinkkel kell foglalkoznunk, melyek hivatva lennének, a nép körében a szükséges katonai ismereteket elterjeszteni.

A népoktatás szervezete.

A népnevelés két legfontosabb tényezője a papság és a közoktatás; mivel az előbbi elem támogatására a dolog természeténél fogva csak kivételesen esetekben számíthatunk, természetesen az utóbbinak kellene a katonai előképzés nagy, kezdetben háládatlan, de végeredményében megfizethetetlen ügyét felkarolnia; hisz a külállamok is így fejtik meg nagyobbbrészt ezen feladatot, még pedig leggyakrabban úgy, hogy a tulajdonképeni cél nem nevezik meg és azt az egész szervezet csak sejteni engedi.

A „katonai előképzés” fontossága folytán tehát a legszélesebb alapra volna fektetendő, úgy, hogy még a legtávolabbi, a legelhagyottabb vidéken is érvényesüljön; hivatva volna erre intézményeinek egyik legáltalánosabbika: a népoktatás. Céljainkra bizonyosan legalkalmasabb volna, ha a népoktatás már katonai alapon eszközölné, mely rendszer a határőrvidéken egykor szép eredményt nyújtott; ez azonban az eddigi szervezet nagyrészének alkalmatlanságát, megmásítását jelentené; így tehát a kilátásba vett szervezet legalább is menetileg a fennállóhoz alkalmazni kell.

Tekintsük meg a népoktatási intézmény folytonosan fejlődő szervezetét szűkebb hazánkban; a horvátországi viszonyok tekintetbe nem vétetnek, mivel különben a tanulmány még nagyobb kiterjedésűvé válna.

Az 1868. évi XXXVIII. törvénycikk elemi és felső népiskolákat rendel el; az előbbieket, 6 osztályra felosztva, arra hivatják, hogy a 6—12 esztendő gyermekek benők a mindenki számára legszükségesebb tudnivalókat, az írást, olvasást, számolást, egy pár földrajzi, történelmi és más hasonló fogalmat elsajátítsák. A felsőbb népiskolák pedig, 3 osztályra elosztva, a 12—15 éveseket foglalják magukba és az eddig tanult fogalmakat és tudnivalókat egy rendszeres tanterv alapján bővítik ki.

Ezen oktatást tanítók végezik, kik külön intézetekben, az állami és felekezeti elemi tanítóképző intézetekben, okszerűen kiképezve oklevelet nyertek; a képesítés a felsőbb népiskolák számára pedig egy külön vizsgához van kötve, vagy pedig a közben kialakult Budapesti felső és polgári iskolai tanítóképezde elvégzéséhez.

Azonban a kisebb (kevesebb mint 5000 lelket számoló) községek számára a nép csekélyebb műveltségi foka folytán elegendő az elemi iskola 6 osztálya; a felső népiskola intézménye kevésbé honosult meg; helyette azonban főképen a városok műveltebb közönsége 6 évre terjedő, ugynevezett polgári iskolákat alakított, melyek az általános műveltségre célzó tananyaga, mintegy keverékét képezvén az elemi iskolák felső és a középiskolák alsóbb osztályai tananyagának és bizonyos más, a gyakorlati élet számára szükséges ismereteknek, a kisebb (mint ipar és kereskedelmi stb.) szakiskolákra készít elő, illetve ilyenekkel szervi összekötésben is van (szaktanfolyamos polgári iskolák).

A felsőbb népiskolák helyét azonban a kis községek főképen földmives népénél az ismétlődő oktatás van hivatva pótolni, mely nagyobb részt csak vasárnaponként, rendszeren az isteni tisztelet után, tartatik meg és főképen arra szorul, hogy a 13—15 éves tanköteles az elemi iskolában tanultat ne felejtse el tökéletesen.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter minden módon arra igyekszik, hogy lehetőleg sok állami népiskolát állíttasson fel; azonban daczára ennek, jelenleg csak körülbelül 4000 ilyen intézet létezik, míg a többi felekezeti, helységi és nemzetiségi elemi iskolákat képez; azonban, hogy legalább a tanterv és az elérendő cél annyira a mennyire csak lehet, egyenlő színvonalon álljon, az állam annyiban ellenőrzi a nem állami iskolákat, hogy azokat megyénként egy tanfelügyelő alá rendeli, közösen az állami iskolákkal; ezen felügyelők befolyása a területükön létező állami és felekezeti tanítóképezdékre is kiterjed.

Az elemi iskolák egy az érdekelt egyéniségek köréből alakult iskolaszék, illetve az állami elemi iskolák egy hasonló „gondnokság” közvetlen ellenőrzése alatt állanak.

A középiskolák (gymnásium, reáliskola, kereskedelmi és ipariskola stb) célja és tananyaga eléggé ismeretes; tanáraik az egyetemeken képeztetnek ki. A főiskolákat pedig itten hirdetni fölösleges, ámbár ezek ifjúságának katonai kiképzése a legnagyobb feltűnést keltené; de praktikusán a legkevésbé gyümölcsözőnek. E tanulmány célja, főképen a nagy tömeg kiképzésével foglalkozni.

Az oktatásügyi szervezet, — melynek ismertetése itt kissé nagyobb kiterjedést nyert, hogy könnyebb legyen az eligazolás az alább kifejtendő tervezetekben, — tanterveit, tananyagát az „Országos közoktatásügyi tanács” határozza meg; azonban az autonóm iskolákra nézve annak befolyása még nem érvényesül mindenütt a kellő módon.

15-ik életévén túl a magasabb kiképzés után nem törekvő fiatal honpolgár tehát már oktatást nem nyer; a vallás és közoktatásügyi minister azon legutóbb úgy akar segíteni, ha a néptanítóknak ugynevezett ifjúsági egyletek alapítását melegen ajánlja: a minister azon tanítóknak, kik ez ügyben a buzgóság és eredmények által kitűnnek, jutalmat, illetve kitüntetést helyez kilátásba. Ezen egyletek célja hazafias alapra fektetendő önképzés, megfelelő előadások, olvasmányok, játékok, ünnepélyek stb. által.

Ha ezen egyleti rendszer meghonosul, ez célunkra igen fontos tényező volna; mert épen az olykor ifjúságot karolná fel, mely a népfelkelő és hadkötelezett korba lép.

A tornaoktatás.

Testgyakorlatok, játékok.

A katonai előképzés egyik főtenezője az, hogy egészséges, jól kifejlett, tagjait használni tudó nemze-

déket neveljünk. Ezen célzott nagyobb részt eddig a testgyakorlatok, még pedig részben a szabadgyakorlatok, részben a szertornázás által igyekeztek elérni. A szertornázás, annak rendkívüli jelentőségét a test fejlődésére bár szem előtt is tartván, nem mindenütt érvényesíthető; a hozzá szükséges tornaszerek, helyiségek stb., ugymint szakavatott oktató közegek hiánya miatt ez a magános és szegény vidéki népiskolában sok esetben keresztülvihetetlen lesz. Ennek a pótlására volnának hivatva az egész test mozgékonyágát, minden izmát igénybevevő testgyakorló játékok, melyeknél inkább a gyors elhatározás, a leleményesség fejlődik, mint azt az angolok már régen felismerték, melyek folklorisztikus alapon a vidék igényeihez, szokásaihoz és hagyományához alkalmazhatók volnának, annyiban is előnyösebbnek tűnnek fel, mivel bennök mindenki egy bizonyos eredményt érhet el: míg a szertornázás inkább csak egyes egyéneknek kedvez, kik kiválót képesek elérni, míg a kevésbé ügyeset, a gyengébbet, a csekély eredmény és néha a guny visszariasztja.

Ez irányban az angol minta szerint rendezett nyilvános pályázatok, versenyek is igen jó befolyást gyakorolhatnának, mivel ezek által a játékok nagyobb körökben válnának ismeretké; mióta a labdarugás divatba jött, az utczagyerekeket is gyakran egy rongyokból hevenyészett labda körül sűrögni látjuk. A nyilvánosság azonban azon előnnyel is bír, hogy a hiúságot, az emberi gyarlóságok ezen leggyakorabbikát is ösztönözvén, oly elemeket is vonna a testedző játékokhoz, melyek különben restségök és tunyaságuk folytán a testgyakorlatoktól távol maradnának és azok előnyét sohasem élveznék.

A városokban, a gymnásiumokban, reáltanodáktan és polgári iskolákban, sőt még az állami elemi iskolák nagy részében, hála a közoktatásügyi miniszter ez irányban való jótékony gondoskodásának, a testgyakorlatok és a tornászás oktatása akadályba nem ütközik; ezen iskolák ellátvák tornatantermekkel, tornaszerekkel, újabb játékszerekkel is; a rendszeren szobába és szűk poros utczákba utalt ifjúságot hivatott elemek, jó és kötelességtudó, szépen javadalmozott tornatanárok oktatják a testedző gyakorlatozókra és játékokra, utóbbiakra főképen a kötelező játékdélutánokon. Ünnepek, torna- és játék-versenyek stb. már ez irányban jelentékeny, nagy kihatással bíró eredményeket mutatnak fel. Ellenben az alapoktatás testgyakorlati, mintegy testfejlesztő része a falukon, különösen a hegyvidékeken, a tanítók hiányos előképzése, a kevés alkalom és a kiterjedt, egy iskolához tartozó körletek miatt még azon vidékeken is pang, a melyekben a tanrendekben a tornaoktatásról és testgyakorlatokról gondoskodtak; ez azonban még a legtöbb helyen nem létezik. Különben is különös követelmény volna az egy tanítónéira nézve, hogy az ismétlődő oktatás alatt a suhanczokat tornára, testgyakorlatra tanítsa; eltekintve a pusztai és hegyvidéki vándortanítóktól, kiknek nem is volna idejük, az ilyennel foglalkozni.

A falusi fiu már rendes foglalkozása, aztán meg a fákön való mászkálás stb. által testben jobban fejlődik, nem vérszegény, merészebb és némely tekintetben ügyesebb is, mint a városi gyermek. Szokva arra, hogy magánoson bolyongjon, hamarabb eligazodik a terepen; a mit a városiakba be kell nevelni, az nála mintegy ösztön: hisz feltűnő, mily ritkán téved el a besorozott parasztfiu egy még előtte teljesen ismeretlen vidéken is. Ámde az ügyes, fürge falusi fiut, később a nehéz munka teszi oly nehézkessé, szögletessé, mint a minőnek ujoncz idejére bevonul.

Ha azonban gyermekkorában egyenletesen fejlesztették volna testet, legyen az játékok, vagy pedig torna-gyakorlatok által, a falusi ember is ruganyosabb, alkalmazkodóbb lenne, mint különben, a mikor csak a kapa és a kasza fejleszti egyoldalulag tagjait.

Kötelezővé kellene tenni a tornaoktatást az összes elemi iskolákban is.

Ennek kivitele, mint már említettett, főképen a kis községeknél, hol csak egy tanító, vagy tanítónő végzi az oktatást, természetesen nagy nehézségekbe fog ütközni; ezen akadályok mellőzését majd később érintem, mikor az oktatók kiképzése fog tekintetbe vétetni.

Az elemi tornaoktatást egy külön szerkesztendő utasítás szabályozná. Az utasítás vagy szabályzat összhangban legyen az újabb kiadott E—4 jelzésű katonai „Tornatanítás“ tervezettel, úgy, hogy talán annak egyes szabványait egészben vagy kivonatban tartalmazná; a figyelem főképen a test fegyelmzésére és a kifogástalan tartásra volna fordítandó; az egyes testgyakorlatok megnevezése, illetve vezényszava a polgár- és katonai utasításban egyenlő legyen; ez által már is bizonyos egyöntetűség éretnék el, melyek becse kételyen felül áll.

Az oly iskoláknál, melyek már szervezett tornaoktatással bírnak, talán kezdetben a már hatályban lévő torna- és játék utasításokat, melyeket a „Közoktatásügyi Tanács“ kibocsátott, átmenetképen egy „függetlennel“ lehetne ellátni, mely a hiányzó, de szükséges kiegészítéseket tartalmazná.

Az így elérhető eredményt az említett katonai „Tornautasítás“ bevezetésében mintaszerűen jellemzi a következő mondat: „a tornászás erőt, önbizalmat, bátorságot, kitartást szül, csekély testi fogyatkozásokat vagy rossz szokásokat megszüntet, fáradsalmakkal szemben ellentállóképessé tesz.“ Hasonlóképen latba vetendő még ugyanazon szolgálati könyv 4. pontja, az 5. pont 1. bekezdése és végre a 7. pont is.

A „Közoktatásügyi Tanács“ a katonai előképzés ügyének feldolgozására egy katonai szakbizottsággal volna kibővítendő, mely bizottság vegyesen pädagógusokból, tornatanárokból, közigazgatási tisztviselőkből, orvosokból és katonatisztekből (vezérkari és honvédtisztekből) állana, a melyek munkálatai esetlegleg törvényekké is emeltethetnének. Ezen szakbizottság szerepe a katonai előképzés minden ágát felkarolná; egyes kö-

zegei, egy pár pädagogus és katonaiszi, együttes tanulmányuttra a külföldre volnának küldendők, hogy az ott divó ilyenmü intézményeket behatóan tanulmányozzák.

A szakbizottság figyelme tehát a testgyakorlatok és a torna oktatásában mindenekelőtt a fent említett egységes utasítás kiadására fordíttatna. Az abban tartalmazott gyakorlatok, pädagógiailag az egyes iskolák tanulóinak korához mért csoportosításban, fokozatosan nehezedve lennének felsorolandók; így az iskolás-gyermek már a legzsengébb korban, talán még az óvodákban is, kis szabadgyakorlatokat végeznének; kezdetben egybekötve ütemszerű számolással vagy pedig egyszerű dallamok által kísértetve, melyek által a rythmus, az ütem iránti érzéket és avval egyetemben azt is oktatták, hogy az egyén a többivel összhangzásban cselekedjék. Ilyenmü gyakorlatok, jobban mondva játékok, már sok helyen divnak és azok alkalmazásáról, kiviteléről és hasznáról mindenestre az illetékes szakférfiak felvilágosítást tudnak adni.

E gyakorlatok természetesen az előirt szorgalomidő enyhébb hónapjaiban volnának végzendők az oly helyeken, hol alkalmas fedett helyiségek e célra rendelkezésre nem állanak.

Az utasításba minden esetre a „Tornautasítás“ következő pontjai lennének felveendők.

Az 1. egész a 7.*, aztán a 9. §§., továbbá a 16. és 17. §§.; ezen szakaszokban tartalmazott azon gyakorlatok volnának a legfontosabbaknak tekintendők, melyek a „bevezetés“ határozmányai értelmében az utasításban kövér betűkkel nyomattak ki.

A szertornászás ezen idényben nem annyira fontos és mint már említve lett, egész terjedelmében nem is vihető ki mindenütt. Azonban az ugrás, a mászás, az egyensúly-gyakorlatok a lebegőfán stb. oly kevés készüléket és helyet igényelnek, hogy azok mindenütt foganatosíthatóknak tekinthetők.

A tornautasítás egyes táblái, megfelelő átdolgozásban és választékban, az iskolafalakra is kifüggeszthetők volnának a többi, a szemléltető oktatásra és a „művészi érzék fejlesztésére“ szolgáló képek mellé, miáltal az ezen dolog iránti érdeklődés is emelkedhetnék. Hogy a játékok is egyöntetűen és okszerűen vezettessenek, a segédlet egy utasítással is volna kibővitendő, mint a melyet a közoktatásügyi minister a középiskolák részére kiadott. Ezen alapon a „Tornautasítás“ (E 4) bevezetésének 3. pontja még azon megjegyzéssel volna kibővíthető, hogy a tornászás a katonai kiképzést nem csak előmozdítja, de elő is készíti.

A katonai gyakorlatok oktatása.

A mint aztán az eddig vázolt gyakorlatok által a tanítvány teste elnyerte a kellő egyensúlyt, tagjainak szabad és öntudatos használatát, különben már korban is előrehaladottabb, (körülbelül 10 esztendő), akkor

párhuzamosan a testgyakorlatokkal, a legelőmibb, katonai vezényszóra (melyben részben a testgyakorlatok által hozzászokott!) kiviendő mozdulatokra is oktatható; ilyenek a testállás, a fordulatok és azokkal egyidejűleg a gyakorta oly hiányos „jobb és bal“ fogalom, a fővetések, a kettősrendek, a menetelés magában és sorban, a testfordulatok menetközben, talán a tisztelgések is; ezen fogalmak félig játszva, félig komolyan, a tanítvány öntudatába átmennének és ott egy oly tőkét képviselnének, mely az ujonczkiképzés idejét talán a félidőre leszállíthatná. Ez már magában is egy jelentékeny eredmény volna!

Ezen „katonai gyakorlatok“ idénye alatt az iskolás fiu mintegy ujoncz szerepet visz és kiképzése, bár föltétlenül tervszerűen, egy hosszabb időre osztható be, hogy a fogalmak nála ne zavarodjanak össze.

A fentiek értelmében tehát a szakbizottság a megszerkesztett «torna- és játékasítás» kapcsán még egy, talán «katonai gyakorlatok» czimű segédletet dolgozna ki, melybe az E-5 Gyakorlati szabályzat bizonyos pontjai, lehetőleg még egy könnyebben felfogható fogalmazásban és a mellett mintegy dióhélyban, lennének felveendők.

Ha az említett Szabályzat alapján akarunk maradni, akkor a segédlet annak következő pontjait tartalmazhatná: Az ujonczkiképzés általános határozványainak megfelelő átdolgozását (E-5, 1. §.), melyben a gyakorlatok játékjellege is hangsúlyozandó volna; az 57., 59., 60. és 64. pont; továbbá a 6. §., 7. §., 8. §., (talán kibővítvé az E-4 31. pontjával, mely a tagozott menet iránt intézkedik) 9. §. és esetleg még a 12. és 13. §-ok egyes általános érdekű határozványait.

A szakasz kiképzésből egyes pontokat, az igazodást, rendek és kettősrendeket és egyes alakváltoztatásokat.

Sőt még egy kezdetlegesen fából készült fegyverrel, mely egy hordszalaggal van ellátva, egyes fegyverforgatási gyakorlatok és fegyverfogások is gyakorolhatók; ilyenekkel és az ugynevezett «botvivással» egyes középiskolák alsó osztályaiban a tornatanárok igen szép eredményeket értek el; a fafegyver költsége oly csekély, hogy az latba nem is vethető.

Ezen kiképzésnél, főleg kezdetben, nem volna célirányos, a gyakorlatok kifogástalan kivitelét követelni. A szükséges feszes tartás a gyermeket tulságosan elfárasztaná, elkedvetlenitené; ez irányban inkább csak az érdeklődést felkölteni szükséges és a fiut lassan a fegyelemhez szoktatni, ez iránti érzékét fejleszteni.

A katonai gyakorlatok idényében az F-5 szabály 21. pontjában rendszeresített jeladások (lefekvés, letérdelés, megállás, elindulás stb.) is begyakoroltatnának; a kürtjelek ismertetése ezen korban a legnagyobb örömet okozná az ifjuságnak. Egy oly ember, ki a kürtöt fujni tudja, akad majd minden faluban; ha pedig a kiselejtezett kürtöt, dobót a helyett, hogy azok potom áron eladatnának, a helységeknek kiadnák, mindig találkozna

* Talán a 31. pontban tartalmazott tagozott menet nélkül, mely a katonai gyakorlatok idényében találna helyet.

oly ember, ki annak kezelésével hozzájárulna a kiképzéshez. Persze, hogy a községben ezen hangszereket talán kihirdetésre, vagy a gulya kiszólitására is használnák fel, azonban ez mellékes dolog; a külszin, a trombita mulatságos volta mégis ösztönzőleg hatna az ifjuságra.

Az elemi oktatás utolsó idényében, mikor a már közel 12 esztendősi fiukat kell tekintetbe vennünk, kiknek értelmisége már fejlettebb, célirányos volna azok olvasókönyveibe oly olvasmányokat, cikkeket közbeszúrni, — ügyesen, megkapóan megírva és részben hadtörténelmi példákból merítve — melyekből a fiu a tábori szolgálat bizonyos közérdekű fogalmait, a menetbiztosítás képét, az előőrsök, a táborozás, az őrszolgálat alapját megérthetné; ezen olvasmányok még a katonai szervezés bizonyos alapelveit is karolhatnák fel; ez által alkalom adatnék az ifjuság kedélyére is hatni, és fokoztatnék az ifjuság a katonai dolgok iránti különben is élénk fogékonysága, mi talán abban találna később kifejezést, hogy többen vállalkoznának a katonai pályára.

Nyári kirándulások, a szemléltető oktatás céljából tett séták arra is volnának felhasználhatók, hogy a fiukat katonai, zárt rendben való menetelésre szoktassák; az ilyen séták fokozó teljesítménnyel szintén nagyon jó hatást gyakorolhatnának; ily alkalmakkor a távbecslés elemei is bemutatathatnának, és a fiu a terepen való gyors eligazodásra is szoktathatnák.

Az eddig tárgyalt dolgokból a szerző azon igyekezete vehető ki, miszerint a tornaoktatás és a katonai gyakorlatok azon idényben, melyben a fiu a kötelező elemi iskolázást elhagyja, már annyira amennyire, öntudatába átmentenek vala. Mert míg a középiskolákba és a polgári iskolákba járó városi ifju ezen viszonyában a folytatólagos katonai kiképzésre elég alkalmat talál, addig a falusi tanulók nagy része, mint már említettett, egyelőre még ritkán jelenik meg a számára rendszeresített ismétlő oktatásban, mely a katonai továbbképzésben, főképen a lövést illetőleg, nagy szerepet vinni hivatva volna. A rendszeren csak vasárnapokra rendszeresített ismétlő oktatásban többnyire csak a helyben templomba járó ifjuság vesz részt, a tanyákon vagy pásztoréletet élők ritkán vetődnek a falukba ily alkalmakkor; sőt feltételezhető, hogy az ismétlő oktatástól való félelem ösztönzi őket a kimaradásra. Mindebből következik, hogy az oktatás ezen idejében igen nehéz lenne újat, még eddig nem tudottat vagy nem ismertet követelni; a polgári oktatás tehát tisztán ismétlő jellegű legyen, mi többé vagy kevésbé a katonai előképzésre is áll.

Különben itt az a nézet mérvadó, hogy a katonai előképzés a városokban is a középiskolák első négy esztendejére és a megfelelő koru tanítványokat magába foglaló más iskolai intézményekre essék, mint a mely korban a fiu legszívesebben és legkönnyebben alkalmazkodnék a regulához, a miben, tudniillik a «katonásdi»-ban; a legnagyobb öröme telne; ez a legtöbb egyén-

nél azon időpont, a melyben nevelése, oktatása befejeződik: a mikor pályát választ, munkása kényszerül a nép zömét képező szegényebb sorsu osztály, mely aztán foglalkozása, viszonyai folytán ritkán talál alkalmat az ilynemű gyakorlatokhoz.

A magasabb középiskolai osztályok, az egyetemek és hasonló rangú oktató-intézetek tanulója már kész legyen; hiszen már részben mint leendő népfőlkelő vagy mint önkéntes tényleges szereplésre is hivatva van. Ha az oktatás főképen a középiskolákban a köteles játék-délutánok és torna-órák kapcsán ismétlésszerűen folytattatnék és így a fegyelem-érzet, melyet az ily gyakorlatok istápolnak, következetesen ápoltatnék, mennyivel könnyebben viselné a bevonult önkéntes a katonai szigort, mennyivel biztosabb, erélyesebb, önállóbb, fegyelmezettebb és tetterősebb lenne a soraikból kikerülő tartalékos tisztikar. Ezen iskolákban a vivás testedző sporja is kötelezővé volna tehető: ennek ismeretes hasznáról főlegesen tovább értekezni.

Az oktató személyzet.

Mielőtt a katonai előképzés harmadik és a legnehezebben foganatosítható részére, a lövés oktatására áttérnénk, az állapítandó meg, hogy ki fogja az eddig hangsúlyozott oktatást végezni. Mivel az szervileg az elemi tanítással összefügg, természetesen a tanítói kar, illetve tornatanárok; hol az utóbbiak rendszeresítve vannak, az egész dolog nehézségbe nem ütközik, ha csak egyes tulbuzgó és az újításokkal szemben ellen-szenvesen viselkedő egyén nem lépne fel a »mindent elseprő és elnyelő militarizmus« ellen. A különben is a viszonyok mostohaságával küzdő falusi tanító, gyakran tanítóné, néha elagottan, fogyatékos testtel nem lesz mindig képes, még csak a tornaoktatást is vezetni. A helyőrséggel ellátott városokban ezen egynéhány ezen célra alkalmas altiszt ideiglenes vezénylése által lehetne segíteni; azonban faluhelyen, hova csak ritkán vetődik egy-egy csendőr vagy pénzügyőr, ezen különben is munkával tulterhelt közegeket így alkalmazni nem lenne célirányos. De van számos oly helység is, melynek iskolájában esztendőig nincsen tanító, mert ezen állásra vagy nem pályázott senki sem, vagy pedig a jó falusiak nem is igen sürgették ezen a gyermeket a háztól, a libaörszéstől elvonó és még javadalmazandó közeg jövetelét.

Ezen nehéz és változó viszonyok között más egyénekre kellene bizni a katonai előképzést, és ezek az értelmesebb kiszolgált altisztek lennének, a melynek minden helységben találhatók; ezek azon esetekben mikor a tanító, illetve tanítónő nem volna képes a katonai előoktatást vezetni, ezen tárgyban, mint az oktató egyén segédei szereplnének. Hatáskörüik, alkalmazásuk stb. alább a lövés oktatásának tekintetbe vételénél fog közelebben hangsúlyoztatni.

Azonban még a többi ép és fiatal férfitanító sem képes nagyobbrészt, ezen oktatással foglalkozni; hiszen a Védtörvény, értelmében azok csak rövid póttartalékos szolgálatokra vonhatók be és az ezen idő alatt nyert kiképzés nem elegendő arra, hogy az illető maga még másokat is kiképezhessen. Érdekes lenne azt megállapítani, hogy az 1900. évi Statisztikai évkönyvben kimutatott, a Magyar Korona Országában működő 31213 elemi tanító és tanítóné közül hány volna képes, csak a fent kifejtett tornaoktatást is vezetni!

Mindezekből önként következik, hogy a férfitanítók lehetőleg alapos katonai kiképzést nyerjenek és ezen kiképzés oly időbe essen, mikor a tanító hivatásától el nem vonatik: tehát a tanítóképzés idejébe. A tanítóképezdék testileg erre alkalmas növendékei tehát 4 esztendei tanulmányaik ideje alatt katonailag képeztessenek ki! A mi különben nagy nehézségbe nem ütközik, mivel a tanítóképezdék nagy részben oly nagyobb helységekben állanak fenn, hol katonaság is állomásozik, és így akadna elég kiképző közeg. A testi alkalmasság azonban nem bír kizárólagos fontossággal, mivel a tanító főtevénykedése mégis csak az oktatás marad és erre igen gyakran éppen a testileg fogyatékos bír hajlammal és ügyességgel; egy púpos vagy sánta ember is lehet kitünő lövész.

Azonkívül, a mi igen fontos is, a tanítók, már igen alaposan kiképezve és bizonyos fokig folytonosan gyakorlatban lévén, nem volnának többé póttartalékos kiképzésre és fegyvergyakorlatra behivandók és így hivatásuktól el nem vonatnának.

A tanítók továbbá, új alkalmazásuk révén póttilletket is kapnának és így jobb javadalmazásuk által függetlenebbé téve nagyobb érdekléssel és megbízhatóan teljesítenék többi állásbeli és nyilvános kötelezettségeiket is, miből az államra csak nagyobb előny háramlana.

Mivel a tanítóképezők növendékei a középiskolák alsóbb osztályait mind elvégezni kötelesek, ebből is következik a katonai előképzésnek ezen iskolákban leendő ápolásának nagy jelentősége.

Az eszme, a tanítóképezde férfinövendékeit katonai kiképzésben részesíteni, már többször pendített meg. Legutóbb egy tanférfi, Adal József székesfővárosi polgári iskolai igazgató foglalkozott vele, nézetét a következőkben kifejtvén:

(Folytatása következik.)

Különfélék.

56 órás tornatanárság. Kolozsvárról kapjuk az alábbi méltán keserű sorokat. Az iskolai előljáróságok u. is a testi nevelés jelentőségével még ma sincsenek tisztában. Arról sincs fogalmuk, hogy egy tornatanár mit képes elvégezni. Így történik aztán, hogy pályáza-

tot hirdetnek tornatanári állásra tanítói fizetéssel és egy tornatanártól követelnek olyan munkát, a mit rendes körülmények között, élete és egészsége kockáztatása nélkül 3—4 ember lenne képes pontosan, lelkiismeretesen, a czélnak megfelelően elvégezni. Egyik erdélyrészi kollegium előljárósága tornatanári állásra pályázatot hirdet.

És mit követel az 1600 korona évi fizetésért?

Követeli:

1. A testgyakorlás tanítását a főgymnázium összes osztályaiban.
2. A testgyakorlás módszerének ismertetését és a testgyakorlatok vezetését a tanítóképezőben.
3. Az elemi és gyakorló iskola tornaszatának vezetését.
4. Ez összes intézetek növendékeit torna-versenyekre, évszázó ünnepélyekre előkészíteni.
5. iskolai kirándulásokat, játék-délutánokat vezetni.
6. Vivásból, valamint a többi sportnemekből köteleles leczkéket adni.

Számokban kifejezve, a tantervek törvényes és minimalis követelménye szerint a tornatanár heti munkája ez lenne:

A gymn. 8 osztálya tornáztatása	16 óra
Előtornász óra	6 "
Játékdélutánok	8 "
A tanítóképezőben tornáztatás	6 "
Elemi iskolában tornáztatás	6 "
Kirándulások vasárnap	4 "
Torna és házi versenyekre, évszázó ünnepélyekre előkészítés hetenkint	4 "
Vivás egyéb sport gyakorlására	6 "
	<hr/>
	Összesen 56 óra

Esik tehát egy napra 8 óra. Miután azonban a törvény heti 18 órát ír elő a tanárok részére, a tornatanárok még ennyit is nehezen végezhetnek, mert a testi munka mellett nagyon éber kell legyen a figyelmük, nehogy a tornázó fiukat vigyázatlanságból szerencsétlenség érje, nyilván való, hogy itt három szaktanár munkáját akarják rá erőszakolnia egy ember vállaira. Külföldi iskoláknál egy gymnáziumnak két tornatanára van, van azonkívül külön vivómester, játékvezető stb. Itt 3 iskolát s különböző sportok vezetését egy férfi vállaira erőszakolják. Nyilvánvalóan megakarják ölni a lelkiismeretes munka megkövetelésével, mint a hogy megölte a 36 órás heti tornatanárság élete tavaszán Albert Károly torna tanárt. A torna tanárt nem is számítják embernek. Azt hiszik ez olyan teher bíró állat, a mely az előljáróságok tájékozatlanságából eredő hibáért a teljes felelősséget magára veheti.

A Magyar Országos Tornaegyletek Szövetsége és a Magyar Athletikai Szövetség közti fuzió iránt folynak jelenleg tárgyalások.

Az ügy eddig még kezdetleges állapotban lévén, nem akartunk arról említést tenni, annál inkább, mert, bár sportszempontból üdvösnek és hasznosnak tartjuk a két szövetség egyesülését — ismerve a viszonyokat — kevés reményt táplálunk a kísérlet sikere iránt. Mint-hogy azonban az ügy már nyilvánosságra jutott, nem kerülhetjük el azt, hogy azzal foglalkozzunk.

A tornászat és atletika sziámi ikreként egymáshoz nőtt két testgyakorlási nemet még a legmesterkétebb definíciók útján is alig lehet egymástól választani.

Maguk a német tornászat megalapítói nem ismerték még azon szigorú különválasztást, melyet későbbi követők teoriában és gyakorlatban érvényre juttattak, újabb korban pedig a tornászok mindinkább visszatérnek a kiindulási ponthoz és még Németországban is, népszerű gyakorlatok czimén mindinkább növekvő arányban vonják bele újból az atletikát a tornászat keretébe.

Hazánk torna- és atletika egyleteiben csaknem kezdet óta látjuk ezen egyesítési törekvést. Régibb tornaegyleteink, mint a B. T. C., M. T. K., III. ker. T. V. E., Óbudai T. E. és a legtöbb vidéki tornaegylet, torna mellett az atletikát is felvették működési körükbe és ebben őket újabb időben követi a B. B. T. E., sőt még a Nemzeti T. E. is. Viszont a M. A. C. és egyéb atletikai klubok is kultiválták és részben még most is kultiválják melesleg a tornászatot.

Ily viszonyok között természetes, hogy az egyesítési törekvés a Tornaszövetség kebelében is előbbutóbb érvényre jutott

Még 1897-ben (mielőtt az atletikai szövetség megalakult) a B. T. C. indítványozá, hogy a Tornaszövetség terjeszse ki működését a tornászattal egyenrangulag az atletikára is és vegye fel egyuttal (ezt különösen kifejezendő) a Torna- és Athletikai Szövetség czimét.

Ezen indítvány a Szövetség konzervatív elemeinek ellenzésén szenvedett hajótörést, illetve az csak részben fogadottat el. Kiterjesztették ugyanis mellékesen népszerű gyakorlatok czimén a Szövetség működését az atletikára, alkottak is az angol szabályok mintájára atletikai szabályokat, melyeket a szövetség intenczióival összhangzásba hozni törekedtek, melyek azonban éppen ezért atletikai szempontból több tekintetben hiányosak maradtak.

Ha a Tornaszövetség akkor teljes mértékben fogadta volna el a B. T. C. indítványát, útját nyitotta volna az összes hazai sportegyesületeknek belépésre és elejét vette volna az Athletikai Szövetségnek röviddel ezután való megalakulásának.

A Magyar Athletikai Szövetség részéről kezdeményezett egyesülésre ugyan mindkét félben megvan a hajlandóság, az első tárgyalás alkalmával elhangzottakból ítélve azonban kételkedünk abban, hogy a közös

megegyezés bázisát, mely mindkét részről igen nagy horderejű koncessziókat igényelne, megtalálni sikerülend.

A Budapesti (Budai) Torna-Egylet f. évi augusztus hó 1-én kísérleti (házi) versenyt tartott, melynek eredménye a következő:

1. 100 m.-es síkfutás junioroknak.
 1. Lutter János 12^{..}
 2. Csillag Benő 12^{1/10}."
2. Magasugrás junioroknak.
 1. Rupp Jenő 153 cm.
 2. Csillag Benő 150 "
3. 100 m.-es gátfutás junioroknak.
 1. Rupp Jenő 18^{3/5}."
4. Távolugrás junioroknak.
 1. { Géczy József } 5.69 m. (holtverseny).
 - { Lutter János }
 2. Helvey Géza 5.41 "
5. Súlydobás távolba junioroknak.
 1. Rupp Jenő 8.93 m.
 2. Géczy József 8.64 "
6. 320 m.-es síkfutás.
 1. Rupp Jenő 45^{4/5}."
7. Hármassugrás
 1. Géczy József 11.81 m.
8. Diszkoszvetés.
 1. Géczy József 27.70 m.
 2. Wagner Rudolf 27.66 "
 3. Helvey Géza 23.81 "
9. 3218 m.-es távgyaloglás junioroknak.
 1. Soós Elemér 21'24^{1/5}."

A Szabadkai Sport-Egyesület múlt vasárnap nemzetközi atletikai versenyt rendezett Palicson. A versenynek eredménye ez:

10 km.-es gyaloglás. 1. Manglitz (Fer. T. C. Budapest), 2. Szentirmay (Szabadka).

100 yardos síkfutás. A döntőben: 1. Gruber (Szabadka), 2. Wetzel (M. A. C. Budapest). Fél yarddal nyerve. Idő 10^{3/5}."

Súlydobás. 1. Kozla (B. E. A. C. Budapest) 12 m. 63 cm., 2. Sáfrány (Szabadka) 10 m. 86 cm.

Rudugrás. 1. Silberleitner (M. A. C. Budapest) 3 m., 2. Antos (B. T. E. Budapest) 2.95 m.

1/4 angol mfd.-es (40^{2/5} m.) síkfutás. (Szabadka város bajnokságáért.) A döntőben: 1. Wetzel György (M. A. C. Budapest), 2. Nagy József (M. U. E. Budapest). Fölénnyel nyerve. Idő 52^{3/5} mp.

Szertónázás. 1. Erődi B (Postás), 2. Antos M. (B. T. E.).

Magasugrás. 1. Schönfelder (Szabadka) 1.70 m., 2. Szemethy (Postás) 1.65 m.

2000 m.-es junior-gyaloglás. 1. Lepadát (Szabadka), 2. Vogt (Budapest).

Súlyemelés és távolugrás. 1. Kováts (Budapest), 2. Kozla és Koller holtversenyben, 3. Kosa (M. A. C. Budapest).

I angol mfd.-es síkfutás. (1609 m.) I. Nagy J. (M. U. E. Budapest), Manglicz F. (F. T. C.) Idő 4'44⁴/₅."

A prágai F C Favorit atletikai versenye. A F C Sport-Favorit július 5-én tartotta igen nagy érdeklődés mellett nemzetközi atletikai és kerékpáros versenyét Prágában. Eltekintve a pálya rendetlen és rossz voltától s annak következményeitől, a verseny lefolyása és rendezése kifogástalan volt. Nemzetközi jelleget a meetingnek egy bécsi s több magyar résztvevő adott. Ki kell emelnünk azt az udvariasságot és figyelmeséget, melylyel a rendező egyeslet tagjai az idegen vendégek irányában viselkedtek. Ez a startnál is érvényesült, a mit oly korrektül és részrehajlatlanul intéztek, hogy ezért az intézőséget csak a legnagyobb elismerés illelheti meg. Az eredményt tekintve: a magyarok a hány számban indultak, kivéve a 100 yardos handicapot, annyiban nyertek, sőt, ha két magyar indult, első és második helyet foglaltak el.

A részletes eredmény a következő:

I. 804¹/₂ m.-es junior síkfutás. 1. Cernovic, S K Slavia. 2. Rus, S K Slavia. 3. Kügelstein. 7 résztvevő. Idő: 2 p. 19⁴/₅ mp.

II. 200 méteres síkfutás Csehország bajnokságáért. 1. Schubert (M. U. E.). 2. Wetzel (M. A. C.). 6 résztvevő. Idő 25²/₅ mp. Két sikertelen start után elengedik a mezőnyt, Saar az éles fordulóban felbukik s össze-vissza vágja magát. A vezetést a belső oldalon Wetzel veszi át, külső oldalon melléje nyomul Schubert, 80 yardnál Wetzel maga elé engedi Schubertet és ily sorrendben érnek a célhoz. A rossz idő a pályán kívül a versenyzők indiszpozíciójából magyarázható meg.

III. Diszkoszvetés. 1. Sustera (S K Slavia) 35 m. 10 cm. 2. Soucek (A C Sparta) 33 m. 50 cm. 3. Vyskocil (A C Sparta) 28 m. 80 cm.

IV. 1000 méteres síkfutás Csehország bajnokságáért. 1. Nagy (M U E.). 2. Kolinsky (S K Slavia). 3. Jansky (A C Sparta). 7 résztvevő. Idő: 2 p. 42³/₅ mp. Nagy elejétől végig vezet s könnyen győz.

V. Távolugrás. 1. Schubert (M U E.) 5 m. 90 cm. 2. Prazsky (A C Sparta) 5 m. 67 cm. 3. Letensky (S K Slavia) 5 m. 59 cm.

VI. 402¹/₂ méteres síkfutás. 1. Wetzel (M A C.). 2. Nagy (M U E.). 3. Semansky (S K Slavia). 8 induló. Idő: 53³/₅ mp. Start után Wetzel elugrik s 5 yarddal vezet. Nagy bennmarad a csomóban. Az egyenesben gyorsabb az iram. Wetzel előnyét nagyítja, mögéje megy Semansky. Nagy harmadik. A fordulóban Wetzel megszökik s az egyenesben 10 yard előnnyel vezet s könnyen győz. Az utolsó pillanatban Nagy 1 yarddal biztosítja magának a második helyet.

VII. Súlydobás. 1. Vyskocil (A C Sparta) 11 m. 73 cm. 2. Sustera (S K Slavia) 10 m. 75 cm. 3. Weil (K A Meteor) 9 m. 69 cm.

VIII. 5 angol mfd.-es távgyaloglás. 1. Manglitz (F T C.). 2. Heger Jar. (A C Praha). 3. Heger Jos. (A C Praha). 7 résztvevő. Idő: 44 p. 15²/₅ mp.

X. Rudugrás. Csehország bajnokságáért. 1. Szilberleitner (M A C.) 3 m. 5 cm. 2. Karlinsky 2 m. 90 cm. Szilberleitner biztosan győz, bár a talaj rendezetlensége ugrásait eleinte befolyásolja.

XI. 1 ang. mfdes síkfutás. 1. Nagy (M U E.). 2. Kolinsky (S K Slavia) 3. Sumavsky (S K Slavia). 8 résztvevő. Idő: 5 p. 5 mp. Nagy csak az utolsó 200 méteren megy előre s 20 yarddal könnyen nyer.

XII. 100 méteres síkfutási handicap. 1. Bischitzky (D S C.) 10 m. e. 2. Jansky (A C Sparta) 6 m. e. 3. Schubert (M U E.) scratch. 3 előfutam. Idő: 11¹/₅ mp. E versenyen kívül több kerékpáros szám is szerepelt.

"N. S."

A Magyar Uszó Egyesület július 28-án uszóversenyt rendezett. Az egyesület idén ünnepli 10 éves fennállását s jubileumi éve alatt egymásután rendezti a jól sikerült atletikai, kerékpár- és uszóversenyeket és agilitásával igazán követendő példát mutat a legtöbb sportegyesületünknek. A verseny elég jól sikerült s az egyes számok érdkesek voltak. Örvendetes jelenség az, hogy a fiatal gárda mily nagy számmal szerepelt e versenyen s közöttük nem egy szép reményekre jogosító fiatal uszót láttunk. Csak az a kár, hogy a versenyt a Lukács-fürdőben rendezték, a mely homályos világításával, zugásával és visszhangos voltánál fogva cseppet sem alkalmas uszóversenyek rendezésére. A verseny eredménye:

I. 100 yardos handicap. 1. Szombat Pál M U E. (8 mp. hátrány). 2. Kis László M U E (12 mp hátrány). 3. Haraszi Lajos M U E (4 mp. hátrány). 1 p 18 mp.

II. M U E. 100 yardos bajnoksága. 1. Halmay Zoltán. 2. Róna Zsigmond. Idő: 58²/₅ mp.

Jó fél uszodahosszal könnyen nyerve. Nagy kár, hogy a táv mintegy 1¹/₂ yarddal kevesebb volt. Halmay oly jó kondícióban volt, hogy legfőlebb 60" alatt meguszta volna a 100 yardot is.

III. Hátonuszás handicap. 100 yard. 1. Gyula Pál (5 mp. hátrány). 2. Farszky Gyula (scratch). 1 perc 38³/₅ mp.

IV. 50 yardos ifjúsági handicap. 1. Ehn Miksa (6 mp. hátrány). 2. Németh Lajos (5 mp. hátrány). 3. Steer Rudolf (5 mp. hátrány). 38³/₅ mp.

V. Junior fejes verseny. 1. Haraszi Lajos M U E. 17:53 m. 2. Onodi József M U E. és Malarcsik József B U E. holtversenyben 13:30 m. Haraszi Lajos, bár még nagyon messze van Römer Károlytól, de jó ugrik: 3 ugrása közül 2 volt 17 m.-en felül.

VI. 500 yardos ifjúsági handicap. 1. Ádám Sándor (scratch). 2. Baron Elemér (1 p. hátrány).

VII. 440 yardos handicap. 1. Guttman Henrik M U E. (77 mp. hátrány). 2. Kéler Tibor B U E. (55 mp. hátrány). 3. Buda Elemér M U E. (45 mp. hátrány) 7 p. 20 mp.

A meeting-e sikerült száma valóban biztatóan mutatta be a fiatal uszógenerációt. Az első három helyezett, ugyszintén a helyezetlen Fried Vilmos, mind kitünő uszók, kik bármely kontinentális nemzetbeli kartársaikat bizonyára felülmulják, mint azt Kéler Tibor a M A C. jul. 21-iki versenyén Kestlerrel szemben meg is tette. A versenyt vízi polo-mérkőzés követte, melyben a M U E. A) csapata győzött 5:0 arányban a M U E. B) csapata ellen.

„N. S.“

A soproni áll. főreáliskola tornavizsgálatát f. é. június 13-án az intézet tornacsarnokában és udvarán tartotta meg a következő sorrendben:

1. Szabadgyakorlatok az összes tanulók által bemutatva.

2. Sulydobás és magas ugrás. Legnagyobb eredményt ért el: Eichhinger Károly VII. oszt. és Graf Frigyes VI. oszt. tanuló.

Ezzel egy időben az I. és II. osztály pónamászásban vett részt, a III. és IV. osztálynak magas-és ablakrugása volt.

3. Tornázás lovon. Kitüntek: Groff Sándor, Schummel János és Sándor VII. oszt., Bunzlau Róbert, Graf Frigyes, László Pál, Meiszner Jenő VI. oszt., Palló

Pál, Proházka Arthur, Uhlig László V. oszt., Schummel Rezső IV. oszt., Krizmanich János II. oszt. tanulók.

4. Tornázás korlátton. Kitüntek: Gruber Gyula VIII. oszt., Groff Sándor, Schummel János, Szákonyi Győző VII. oszt., Graf Frigyes, László Pál, Meiszner Jenő VI. oszt., Palló Pál, Proházka Arthur, Uhlig László V. oszt., Schummel Rezső IV. oszt., Krizmanich János II. oszt. tanulók.

5. Tornázás nyujtón. Kitüntek: Gruber Gyula VIII. oszt., Groff Sándor, Schummel János és Sándor, Szákonyi Győző VII. oszt., Graf Frigyes, László Pál, Meiszner Jenő VI. oszt., Klausz Kálmán, Palló Pál, Proházka Arthur, Uhlig László V. oszt., Schummel Rezső IV. oszt., Krizmanich János II. oszt. tanulók.

6. Játékok: I. oszt.: Üsd a harmadikat; II. oszt.: Fehér-fekete; III. oszt.: Labdahajszoló; IV. oszt.: Benforgó; V—VIII. oszt.: Kriket.

18. Az intézet növendékei a tanév öt hónapja alatt hetenként délután a következő csoportokban gyakorolták magukat játékokban: I. és II. osztály hétfőn, játékvezető: Stodolni Gyula dr. tanár, III. és IV. osztály csütörtökön, játékvezető: Faragó József tanár; V—VIII. osztály szombaton, játékvezető: Török Mihály tanár.

Ért.

ÓVÁS!

Tudomásunkra jutott, hogy idegen gyárból származó oly pneumaticok vannak forgalomban, melyekre **védjegyhamisítás szándékáva**

„Continental“

szó van bélyegezve.

Figyelmeztetjük t. vevőinket és a nagyközönséget, hogy a valódi

CONTINENTAL-PNEUMATIC

a gummiba préselt **sas** védjegyről ismerhető fel.

Egyszersmind kinyilatkoztatjuk, hogy feljelentéseket, melyek a védjegybitorlás felderítésére és megbüntetésére vezetnek, szívesen és busásan jutalmazunk.

Magyar ruggyantaárugyár részvénytársaság
Budapest.

Vivók körében

sensatiót kelt a gummiból készült, szabadalmazott

„Damascinus“

kardmarkolat,

mely rugalmasságánál fogva **nem nyomja a kez-
zet, elhárítja a kard csúszását, megóvja a kez-
tyüt a kopástól.**

A cs. és kir. hadügyminiszterium 1522/1896 sz. rendeleté-
vel tanítási czélokra ajánlotta.

== Bármely kardra könnyen ráerősíthető. ==

Legtöbb államban szabadalmazva.

Viszontelárusítók kerestetnek.

Magyar ruggyantaárugyár részvénytársaság
BUDAPEST.